

Nr 80.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande av medel till gäldande av ersättning för belopp, som förskingrats av förre landsfiskalen i Lycksele södra distrikt C. R. A. Carlsén; given Stockholms slott den 14 februari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Georg Bissmark.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bissmark, anför:

Enligt 1 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän med flera, skall, där ämbets- eller tjänsteman, som enligt 1 kap. utsökningslagen äger att med utsökningsmål taga befattning, tillgriper och förskingrar penningar, värdehandlingar eller annat, som han enligt utsökningslagen fått om händer, ersättning för det tillgripna eller förskingrade

utgå av allmänna medel. Jämlikt 5 § i samma lag skall vad i lagen stadgas äga tillämpning jämväl där nu nämnd ämbets- eller tjänsteman tillgriper och förskingrar vad han fått om händer enligt särskilda stadganden om indrivning av kommunalutskylder, allmänna avgifter med mera, ävensom influtna bötesandelar, vilka ej tillkomma kronan, så ock där landsfiskal tillgriper och förskingrar andra medel, som av honom å tjänstens vägnar till redovisning emottagits. I 2 § i lagen stadgas, att om ämbets- eller tjänsteman är genom laga kraft ägande utslag av domstol förklarad saker till tillgrepp och förskingring, skall den, som vill för det tillgripna och förskingrade erhålla ersättning av allmänna medel, inom sex månader från den dag, då utslaget vann laga kraft, till länsstyrelsen i det län, där den brottslige haft sin befattning, ingiva sin till Konungen ställda ansökning om ersättnings utbekommande. Inkommer ej ansökningen inom sagda tid, har sökanden förlorat sin rätt mot kronan.

Enligt punkt 42 i förklaringen den 23 mars 1807 bör, »då det är uti särskilde författningar ålagt rättssökande, att iakttaga eller fullgöra något till bevakande och utförande av sin talan i rättegångsärender, inom utsatt tid, eller föreskrivne fatalier av en eller flere månader, utan att tillika finnes vara bestämt av huru många dagar månaden skall utgöras», varje månad räknas till 30 dagar.

Genom Lycksele tingslags häradsrätts utslag den 20 juli 1927 dömdes förre landsfiskalen i Lycksele södra distrikt C. R. A. Carlsén till ansvar för det han av medel, som han i egenskap av landsfiskal till redovisning emottagit, tillgripit och förskingrat i skilda poster tillhoppa 19,126 kronor 70 öre. I nämnda belopp ingå bland annat följande poster: 4,529 kronor 55 öre kronoutskylder med flera kronan tillhöriga medel, 4,209 kronor 75 öre, utgörande diverse verks medel och enskilda tillkommande bötesandelar, 117 kronor 52 öre utskylder till Haparanda stad, 343 kronor 63 öre utskylder till Karl Gustavs kommun, 500 kronor 10 öre utskylder till Stensele kommun, 56 kronor 53 öre utskylder till Burträsk kommun, 229 kronor 68 öre utskylder till Vilhelmina kommun, 64 kronor 80 öre utskylder till Norsjö kommun samt 211 kronor 67 öre, utgörande prästlöne medel, varav 202 kronor 75 öre tillkomma kyrkoherde H. Berlin.

Då besvär icke anfördes över häradsrättens utslag, vann det laga kraft den 3 september 1927.

I särskilda till Konungen ställda ansökningar hava Haparanda stad, omförmälda landskommuner samt Berlin anhållit om ersättning jämlikt förutnämnda lag, en var av dem med det belopp, som Carlsén enligt berörda utslag förklarats hava från dem tillgripit och förskingrat. Ansökningarna inkommo till länsstyrelsen i Västerbottens län, Berlins den 2 mars 1928 och de övriga den 3 i samma månad.

Vidare har landsfiskalen i Lycksele södra distrikt G. Lindström å vederbörande rättsägares vägnar i en till Konungen ställd, den 2 mars 1928 till länsstyrelsen ingiven skrift, likaledes under åberopande av nyss-

nämnda lag, anhållit om gottgörelse med tillhoppa 8,739 kronor 30 öre, utgörande av Carlsén enligt sagda utslag tillgripna och förskingrade medel.

Med skrivelse den 20 mars 1928 har *länsstyrelsen*, under vitsordande att ansökningarna inkommit inom föreskriven tid, överlämnat desamma till Kungl. Maj:t, och har länsstyrelsen tillstyrkt bifall till de framställda ersättningsanspråken, utom beträffande Lindströms ansökan, i vad den avsåge ersättning för förskingrade mantalspenningar med flera kronan tillhöriga medel till ett belopp av tillhoppa 4,529 kronor 55 öre, vilka medel torde bära genom avskrivning ur räkenskaperna avföras.

I infortrat utlåtande anförde *statskontoret*: Då häradsrättens utslag tagit åt sig laga kraft den 3 september 1927, torde på grund av 2 § 2 stycket i lagen den 10 juli 1899 samt förklaringen den 23 mars 1807 ansökningar, som inkommit till länsstyrelsen efter den 1 mars 1928, icke bära upptagas till prövning. Med anledning härav torde förevarande ansökningar avslås. Beträffande av Lindström begärd ersättning för förskingrade kronoutskylder med flera kronan tillhöriga medel till ett belopp av tillhoppa 4,529 kronor 55 öre, torde kronans fordran i stadgad ordning avskrivas.

Justitiekanslersämbetet fann i avgivet utlåtande icke något att erinra mot vad statskontoret hemställt.

Genom beslut den 19 oktober 1928 fann Kungl. Maj:t — jämte det Kungl. Maj:t förklarade, att kronans fordran beträffande förskingrade kronoutskylder med flera kronan tillhöriga medel om tillhoppa 4,529 kronor 55 öre borde i stadgad ordning avskrivas — vad anginge ansökningarna i övrigt gottgörelse av allmänna medel jämlikt omförmälda lag den 10 juli 1899 icke emot bestämmelserna i 2 § i samma lag kunna i ifrågavarande fall medgivas.

I en till länsstyrelsen ingiven, till Konungen ställd skrift hava sedermera Haparanda stad, omförmälda landskommuner samt Berlin anhållit, att Kungl. Maj:t måtte av nåd medgiva ersättning av statsmedel för de av Carlsén förskingrade beloppen. Alternativt hava de hemställt om avlåtande av proposititon i ämnet till riksdagen eller om förklarande, att den omständigheten, att deras tidigare ingivna ansökningar inkommit först den 3 mars 1928, icke skulle utgöra hinder för ansökningarnas upptagande till förnyad prövning. Till stöd för sina yrkanden hava de anfört: Deras tidigare ansökningar ingåvos den 3 mars 1928 och således inom sex kalendermånader, men däremot icke inom den i 1807 års förklaring bestämda tiden, som utgick den 1 mars 1928. Länsstyrelsen hade vitsordat, att ansökningarna inkommit inom föreskriven tid, och sålunda för sin del ansett tiden bära beräknas i kalendermånader. Länsstyrelsen hade till alla, vilka genom häradsrättens utslag tillerkänts ersättning av Carlsén för av honom förskingrade medel, utsänt avskrift av häradsrättens utslag jämte ett därvid fogat meddelande av följande lydelse: »Till bestämmelserna i lagen den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna

medel i vissa fall för skada, som förorsakas av ämbets- och tjänstemän med flera hänvisas, Landskontoret i Umeå.» Det torde lätteligen inses, att många av de personer, som mottagit dylika meddelanden, hos länsstyrelsens tjänstemän framställt förfrågan om tiden för ingivande av ansökan om ersättning. Så hade skett i förevarande fall och därvid hade erhållits till svar, att tiden utginge den 3 mars 1928. Visserligen påstod ingen skyldighet för vederbörande tjänstemän att lämna dylika upplysningar och icke heller någon skyldighet att ansvara för deras riktighet, men då upplysningar beredvilligt lämnats och givetvis i enlighet med den av länsstyrelsen hävdade uppfattningen, torde billigheten fordra, att staten icke undandrog sig ersättningsskyldighet för medel, vilka det eljest enligt lag ålåg staten att svara för, därför att rättsägarna förlita sig på den sålunda lämnade tidsuppgiften.

Vidare har Lindström i en likaledes till länsstyrelsen ingiven, till Konungen ställd skrift anhållit, att Kungl. Maj:t måtte av nåd återställa den försuttna tiden samt bifalla hans tidigare ansökning, allt i den mån Kungl. Maj:t ansåge honom behörig framställa ifrågavarande anspråk. Till stöd för sin framställning har Lindström åberopat följande: Vid samtal med vederbörande länsbokhållare, innan Lindströms första ansökan översändes till länsstyrelsen, hade länsbokhållaren förklarat, att den tid, inom vilken ansökningen bort vara inkommen till länsstyrelsen, vore sex kalendermånader från den dag, då utslaget tagit åt sig laga kraft. Ehuru Lindström väl ägde kännedom om förklaringen den 23 mars 1807 angående beräkning av fatalier, hade han dock ansett sig kunna lita på den sålunda erhållna uppgiften. Efter vad Lindström erfarit, hade också andra ersättningssökande vid förfrågan å landskontoret erhållit samma upplysningar rörande fatalietiden. Länsstyrelsen hade även vitsordat, att ansökningarna inkommit inom föreskriven tid. Möjligen skulle ersättningskrav kunna komma att resas mot Lindström, för det han icke inom föreskriven tid till länsstyrelsen inkommit med sin tidigare ansökning.

Med skrivelse den 16 januari 1929 har *länsstyrelsen* överlämnat dessa framställningar, under förklarande, att länsstyrelsen icke hade något att erinra mot att sökandena av statsmedel bereddes ersättning för de medel, som genom Carlséns förskingringar frånhänts dem.

Statskontoret, som hörts i ärendet, anför i sitt utlåtande: Då 2 § i lagen den 10 juli 1899 innehölle uttrycklig föreskrift, att, därest ansökning om ersättning av statsmedel ej inkommit inom föreskriven tid, sökanden förlorat sin rätt mot kronan, måste det enligt statskontorets mening vara ägnat att ingiva starka betänkligheter, därest åtgärd vidtoges för åstadkommande av förnyad prövning av ifrågavarande ansökningar samt för beredande åt sökandena av ersättning, i trots av att preskriptionstiden blivit försutten. Alldenstund ett bifall till ansökningarna i en eller annan form vore ägnad att sätta ur kraft hela det förfarande, som fast-

ställt genom lagen den 10 juli 1899, skulle en dylik åtgärd kunna komma att medföra mycket vittgående konsekvenser. På grund härav hemställde statskontoret, att förevarande ansökningar icke måtte till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Justitiekanslersämbetet, som jämväl hörts i ärendet, yttrar: Rättsfrågan i förevarande fall, d. v. s. fatalietidens beräkning, kunde visserligen vara ganska tveksam. Men Kungl. Maj:ts beslut den 19 oktober 1928 torde stå i överensstämmelse med praxis i likartade fall. Det hade stått sökandena öppet att underställa rättsfrågan domstols prövning. Något återställande av försutten tid i ansökningsärenden kunde icke äga rum. Ämbetet kunde för sin del icke förorda, att förevarande ansökningar vunne Kungl. Maj:ts bifall.

Härefter har Kungl. Maj:t anmodat länsstyrelsen i Västerbottens län att införskaffa utredning, huruvida vederbörande tjänsteman hos länsstyrelsen lämnat sökandena det av dem uppgivna meddelandet om tiden för ingivande av ansökningar om ersättning i anledning av Carlséns förskingringar samt därmed ävensom med det utlåtande, vartill denna utredning kunde föranleda, till Kungl. Maj:t inkomma.

Till åttlydnad därav har *länsstyrelsen* i skrivelse den 20 december 1929 anfört följande: Länsstyrelsen eller å länsstyrelsen anställd tjänsteman hade icke, såvitt verkställd utredning utvisade, till någon avlåtitt skriftligt meddelande, avseende upplysning beträffande tiden för ingivande till länsstyrelsen av ansökningar om ersättning med anledning av Carlséns förskingringar. Från å länsstyrelsen anställda tjänstemän hade, såvitt länsstyrelsen kunde utreda, muntliga uppgifter i saken lämnats allenast av länsbokhållaren Elof Huss. Denne, som haft sig ålagt förberedande handläggning av en del ärenden, som uppkommit på grund av under senare år av utmätningsmän och deras biträden gjorda förskingringar inom länet, hade förklarat sig icke hava avhandlat frågan om fatalietidens beräkning med någon annan än med en hos advokaten Sven Hallström i Umeå anställd tjänsteman och med landsfiskalen Lindström, med båda i telefon. De förda samtalen med dessa personer, som Huss upplyst sig personligen känna, ansågo Huss hava varit av privat natur och närmast hava motsvarat rådfrågning med avseende å tolkning av de lagbestämmelser, varom här vore fråga; detta desto mera som Hallström och Lindström icke själva vore målsägare utan allenast ombud för andra. Av Lindströms ansökan framginge ock enligt Huss' förmenande fullt tydligt, att jämväl Lindström betraktat det med honom förda samtalet såsom en konferens i tolkningsfrågan. Angående det resultat, vartill man vid telefonsamtalen kommit med avseende å tiden för ingivande av ansökningar om ersättning för förskingrade medel, hade Huss meddelat, att han icke kunde med hänsyn till den långa tid, som förflutit, sedan frågan avhandlades, med säkerhet erinra sig detta, men hölle han för troligt, att, därest samförstånd uppstått, man torde hava enats om att den

tid, inom vilken ansökan borde vara till länsstyrelsen inkommen, vore sex kalendermånader från den dag, då det till grund för ansökan liggande utslaget tagit åt sig laga kraft.

För egen del har länsstyrelsen framhållit, att jämväl länsstyrelsen funne de uppgifter, som i saken kunde hava lämnats av Huss, avse enskild överläggning i fråga beträffande tolkning av lagbestämmelser.

Slutligen har *statskontoret* i förnyat utlåtande den 29 januari 1930 anfört, att, därest sökandena jämlikt lagen den 10 juli 1899 varit berättigade erhålla ersättning av statsmedel, dylik ersättning bort till dem utbetalas med 117 kronor 52 öre till Haparanda stad, med 343 kronor 63 öre till Karl Gustafs kommun, med 500 kronor 10 öre till Stensele kommun, med 56 kronor 53 öre till Burträsk kommun, med 229 kronor 68 öre till Vilhelmina kommun, med 64 kronor 80 öre till Norsjö kommun, med 202 kronor 75 öre till Berlin och med 4,209 kronor 75 öre till Lindström eller med tillhoppa 5,724 kronor 76 öre.

Departements-
chefen.

Såsom justitiekanslersämbetet framhållit, har Kungl. Maj:t i ärenden av förevarande beskaffenhet tillämpat den praxis, att ansökningarna skola, för att kunna upptagas till prövning, vara ingivna inom etthundra-åttio dagar från den dag, då det utslag, varigenom vederbörande förklarades saker till tillgreppet och förskingringen, vann laga kraft. Då lagen stadgar, att sökanden förlorat sin rätt mot kronan, därest ej ansökningen inkommer inom den i 2 § första stycket stadgade tid, har jag ansett mig förhindrad att utan riksdagens medgivande hos Kungl. Maj:t tillstyrka, att ersättningar måtte tillerkännas sökandena i förevarande avseende.

Av utredningen i ärendet synes emellertid framgå, att sökandena eller deras ombud hos den å landskontoret i Umeå anställde tjänsteman, som haft att handlägga ansökningar av förevarande slag, efterhört dagen, då ansökningarna senast skolat ingivas samt därvid erhållit meddelande, att ansökningstiden utginge den 3 mars 1928. Länsstyrelsens uppfattning, att tjänstemannens uttalande borde betraktas såsom avseende en enskild överläggning beträffande tolkningen av ifrågavarande lagbestämmelser, kan jag icke dela. Omförmälda bestämmelse i 1807 års förklaring angående fatalietids beräkning har vid upprepade tillfällen föranlett missuppfattning angående den tid, inom vilken ansökningar i olika mål och ärenden skola ingivas till vederbörlig myndighet. I anledning härav har jag låtit inom justitiedepartementet igångsätta utredning, avseende ändring av vad nämnda förklaring sålunda stadgar; och ämnar jag sedermera underställa Kungl. Maj:t denna fråga. Med hänsyn till nu anförda förhållanden synes mig starka billighetsskäl tala för att sökandena beredes ersättning med de belopp, som därest ansökningarna inkommit i rätt tid, skolat tillkomma dem. Mot de av statskontoret härutinnan föreslagna ersättningsbeloppen har jag intet att erinra. Ersättningsbeloppen

torde böra utgå av anslaget till oförutsedda utgifter, från vilket anslag utgifter av liknande art bruka bestridas.

Under åberopande av vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att Kungl. Maj:t må till bestridande av ifrågavarande ersättningar av det i riksstaten för budgetåret 1929/1930 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter taga i anspråk ett belopp av 5,724 kronor 76 öre.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall; och skall proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Gösta Tidelius.